

Милош Рашић

Етнографски институт САНУ, Београд
milos.rasic@ei.sanu.ac.rs

Оливера Младеновић и народне игре у контексту српске етнологије*

Оливера Младеновић, рођена је 1914. године у Скопљу, мада јој је цео професионални и приватни живот био повезан с Београдом и Србијом. Најпре је завршила југословенску књижевност и српски језик са старим словенским језиком, да би, након одређеног времена, сматрајући да је то важно за даље проучавање *народних игара*, завршила основне студије и касније докторирала на Одељењу за етнологију Филозофског факултета у Београду. Главни предмет истраживања ове научнице биле су *народне игре*, како је терминолошки одредила предмет свог проучавања. Осим што је из научног аспекта разматрала *народне игре*, Оливера Младеновић је и практично доприносила очувању и промовисању овог феномена, организујући различите семинаре, одржавајући предавања, учествујући у фолклорним фестивалима и, на крају, оснивајући Ансамбл народних игара и песама Србије „Коло“. У овом раду, користећи се превасходно архивским изворима, а потом и доступном литературом, приказашу како је Оливера Младеновић својим радом на проучавању *народних игара* допринела српској етнологији..

Кључне речи: Оливера Младеновић, биографија, народне игре, етнологија, етнокореологија

Olivera Mladenović and Folk Dances in the Context of Serbian Ethnology

Olivera Mladenović was born in 1914 in Skopje (Macedonia), but her entire professional and private life was connected to Belgrade and Serbia. Olivera Mladenović received her BA both in Yugoslav Literature and Serbian Language with the Old Church Slavonic Language, and in Ethnological Studies, while also receiving a PhD in the latter in 1965, because she considered that ethnology was important for further study of *folk dances*. The main subject of research by this scientist was *folk dances*, as she terminologically defined the subject of her study. Olivera considered *folk dances* from a scientific point of view, but she also practically contributed to the preservation and promotion of this phenomenon, organizing various seminars, holding lectures, participating in folklore festivals and, finally, establishing National Folk Dance and Song Ensemble of Serbia "Kolo". In this paper, using

* Текст је резултат рада на пројекту Мултиетничитет, мултикултуралност, миграције – савремени процеси (бр. 177027), чији је носилац Етнографски институт САНУ, а који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

primarily archival sources and then accessible literature, I will show how Olivera Mladenović contributed to Serbian ethnology as a scientific discipline by researching *folk dances*.

Key words: Olivera Mladenović, biography, folk dances, ethnology, ethnochoreology

Увод

Оливера Младеновић једна је од ретких домаћих етнолошкиња која се у свом целокупном научном раду бавила *народним играма*¹. Радећи на различитим местима – од Министарства просвете, преко гимназије, Ансамбла народних игара и песама Србије „Коло“², па до Етнографског института САНУ – Оливера је феномену *народне игре*, како је називала предмет свог проучавања, прилазила подједнако са научног, професионалног и практичног становишта. На почетку своје каријере учествовала је у оснивању јединог професионалног ансамбла игара и песама у Србији – „Коло“, организовала је различите курсеве о народним играма, била је чланица организационих одбора и стручних жирија на фолклорним фестивалима и, радећи у Етнографском институту САНУ, научно је разматрала дати феномен.

О Оливери Младеновић и њеном научном деловању доскора није било радова, премда су постојала свега два до три постхумно објављена текста, као вид сећања. Ипак, 2014. године, Селена Ракочевић објављује значајну биографију Оливере Младеновић, коју контекстуализује у оквиру домаће етнокореологије (Ракочевић 2014а). Исте године, Биљана Миленковић-Вуковић објављује целокупну библиографију радова Оливере Младеновић (Миленковић-Вуковић 2014). Оба рада објављена су поводом стогодишњице од рођења ове научнице.

Ипак, с обзиром на образовање Оливере Младеновић – између осталог, докторирала је на Одељењу за етнологију Филозофског факултета у Београду – важно је њен рад и деловање контекстуализовати и у домену српске етнологије, те, користећи се превасходно архивским изворима, а потом и доступном литературом, представити њен допринос српској етнологији. Ипак, „њено стварање у науци и уопште њен стваралачки живот захтевају продубљена и не баш једноставна проучавања, израду потпуне

¹У савременом етнокореолошком дискурсу, феномен којим се Оливера Младеновић бавила – *народна игра* – означава се термином – *традиционални плес*. Селена Ракочевић уводи у употребу термин *плес*, због тога што се термином *игра* означавају најразличитији облици менталног и кинетичког деловања човека, док плес подразумева структурирани систем покрета који се изводи телом у одговарајућем времену и простору, при чему је у нераздвојивој спрези с музичком компонентом (видети више о томе у: Ракочевић 2004). Стога ћу у овом раду користити оба термина – и *народна игра*, али и *традиционални плес*. Термин *народна игра* задржаваћу када користим изводе из Оливериних радова, док ћу за означавање предмета истраживања Оливере Младеновић као легитимни термин користити *традиционални плес*, у складу са дефиницијом коју даје Селена Ракочевић.

² У даљем тексту: Ансамбл „Коло“.

библиографије, израду посебних студија“ (Радовановић 1988, 197), будући да сваки аспект професионалног живота Оливере Младеновић захтева посебну интерпретацију. Стога ће овим радом бити обухваћени само неки аспекти деловања ове истакнуте и по начину рада напредне, мада у домаћој науци и историјама дисциплине маргинализоване научнице, будући да би комплетна анализа њеног деловања у оквиру етнологије и етнокореологије захтевала посебну студију која превазилази оквире овог рада.

Теоријско-методолошка полазишта рада

У оквиру западне традиције постоји јасна слика о томе како се пишу животне историје, моделоване у аутобиографски исказ, где се хронолошки приказују догађаји из живота онога који пише аутобиографију (Cruikshank 1992, IX). Сматра се да је такав облик установљен тек након 18. века, али да је толико постао општеприхваћен да се не траже посебна објашњења у вези с њим. Ипак, аутобиографија јесте културно специфичан наратив и не представља универзалну форму тумачења искуства, о чему нарочито сведоче радови антрополога који су такве приче прикупљали међу Индијанцима (више о томе у: Isto, X).

У америчкој антропологији се животне приче уводе као алтернатива етнографским дескрипцијама, при чему се рад Пола Радина сматра пионирским (Peacock and Holland 1993, 367). Радин је објавио животну причу свог саговорника у којој се „прелама живот и култура његовог племена“ (Tierney and Clemens 2012, 268). Антрополози су схватили да културу коју не могу лично да осете и у њој проживе, из било којег разлога, могу макар реконструисати на основу животне приче онога који је у њој живео, стога су прибегли бележењу животних прича и аутобиографија (Kirshenblatt-Gimblett 1989, 128). Крукшанкова сматра да је коришћење аутобиографије у антропологији одувек било присутно, с тим да су такви наративи узимани у обзир само као грађа која допуњава ону примарну – етнографску (Cruikshank 1992, 1).

Прво дело у којем се из антрополошке перспективе приступа биографији у оквиру домаће етнологије и антропологије јесте књига Мирославе Малешевић „Дидара: животна прича једне Призренке“ (Malešević 2004). Дидара је настала на тај начин што је антрополошкиња разговарала с испитаницом, снимајући њену животну причу. Тек неколико година касније, јавило се још једно антрополошко дело биографског жанра – „Аутобиографија у контексту. Огледи из етнографске антропологије“, ауторке Гордане Горуновић (Горуновић 2014). За разлику од Дидаре, у овој студији ауторка је контекстуализовала писану биографију коју је током теренских истраживања у Ораховцу (Црна Гора) добила од своје саговорнице. Оба наведена жанра – усмени и писани – значајни су и корисни извори за проучавање, због тога што су „форме мишљења које дају значење искуству“ (Исто, 213).

Пратећи историју дисциплина – антропологије, социологије и психологије – могу се уочити два приступа анализи животне приче – један је фокусиран на живот, док је други фокусиран на причу. У првом приступу, прича представља само „прозор“ кроз који се гледа у живот појединца, ту је историја живота важнија од саме приче (Peacock and Holland 1993, 368). Приступ који је фокусиран на причу претендује ка формалистичкој перспективи и даје примат наративу. Аутори који су прибегавали потоњем приступу, често су га радикализовали, тврдећи да не постоји стварност коју представља нарација, већ само наратив који ствара реалност (Исто, 370). Дакле, ови приступи су позиционирани на супротним половима и док један нарацију третира као увид у реалност, за други приступ нарација представља реалност.

Дакле, животне приче и аутобиографије јесу важни извори за проучавање због тога што оне „потпадају под културне обрасце и групне ставове којих казивач не мора да буде свестан, а чине 'поглед на свет' и традицију уже или шире заједнице којој припада“ (Ковачевић et al. 2013, 949). Такође, постоји веза између биографије и историје индивидуалног искуства и друштвене промене, због тога што „друштвено-културно време историје није сачињено само од промена, криза и ломова већ и од спорог тока, репетитивних навика, пракси и образаца мишљења и осећања“ (Горуновић 2014, 211). И у том смислу, истраживање биографија антрополошких претходника представља веома користан приступ који, осим што говори о личном искуству онога о којем се пише, указује и на значајне дисциплинарне токове и промене. Поједини аутори чак сматрају да таква истраживања могу допринети померању антропологије „из својих уморних постимперијалних пароксијализама“ (Pina-Cabral 2008, 27).

Циљ овог рада јесте анализа животне и радне биографије важне и истакнуте, али не и потпуно познате, домаће етнолошкиње – Оливере Младеновић. За потребе рада коришћене су њене професионалне биографије, писане у неколико наврата, које се данас налазе у Етнографском институту САНУ и у њеној заоставштини у Народној библиотеци Србије³. Од извора за реконструкцију биографије поменуте ауторке, коришћени су и текстови писани о Оливери Младеновић, пре свега постхумно објављене споменице, које су писале њене колеге и блиски сарадници. За контекстуализацију у оквиру дисциплинарног развоја домаће етнологије, послужили су њени научни радови, пре свега књига *Коло у Јужних Словена* (Младеновић 1973), док су за анализу методолошких приступа ове ауторке коришћене аудио-

³ Након смрти Оливере Младеновић, њена заоставштина је предата Народној библиотеци Србије. Данас се налази у оквиру грађе Одељења посебних фондова, заједно са заоставштином њеног супруга. Ова грађа до данас није сређена и махом је недоступна јавности за обраду, стога се и захваљујем руководиоцу овог фонда – Велибору Прелићу, који ми је изашао у сусрет и омогућио ми да обавим део истраживања у поменутом легату.

забелешке с теренских истраживања, које се налазе у делу заоставштине који припада Етнографском институту САНУ⁴.

Биографија Оливере Младеновић⁵

Оливера Младеновић (рођ. Јурковић), рођена је 13. августа 1914. године у Скопљу. Ипак, њен цео професионални и већи део приватног живота повезани су с Београдом и Србијом. Основну и средњу школу је похађала у разним местима Србије, због посла којим се њен отац бавио⁶. Матурирала је 1933. године у Другој женској гимназији у Београду. Филозофски факултет у Београду завршила је дипломирајући на Катедри за југословенску књижевност и српски језик са старим словенским језиком 1937. године. Као стипендисткиња Чехословачке републике, школску 1937/38. годину провела је на славистичким студијама у Прагу, на Карловом Универзитету. Током боравка у Прагу, упознала је оновремене водеће фолклористе, етнографе и историчаре културе, попут Матије Мурка и Лубора Нидерлеа, те је савладала најсавременије фолклористичке, етнографске и историјске приступе (Влаховић 1988, 97)⁷.

Након завршетка студија и повратка из Прага, извесно време била је без званичног запослења, да би 1939. године била ангажована као хонорарна наставница латинског језика у Другој женској гимназији у Београду. Положивши професорски испит 1942. године, поред латинског језика, предавала је још српскохрватски језик и југословенску књижевност. До почетка рата, активно је учествовала и у другим сферама – радила је као секретар београдске секције Удружења универзитетски образованих жена, те је сарађивала с Летописом Матице српске. Током Другог светског рата, како сама наводи, није се бавила јавним активностима, попут одржавања предавања или друштвене ангажованости, већ се посветила, у оноликој мери колико је то било могуће с обзиром на околности, раду у школи и сопственом

⁴ Пре свега неколико година, породица Оливере Младеновић је део своје приватне грађе која се састојала од књига, фотографија, теренских снимака на магнетофонским тракама и аудио-касета, поклонила Етнографском институту САНУ. Ова грађа је такође несређена и несистематизирана.

⁵ Целокупна биографија Оливере Младеновић коју овде представљам, углавном је састављена на основу података до којих сам дошао у њеном легату у Народној библиотеци Србије, као и у фасцикли радника Етнографског института САНУ. Ту су, пре свега, написане кратке аутобиографије из три периода: 1947, 1961. и 1966. године. У самом тексту нећу наводити сваку биографију понаособ, осим када је реч о непосредним цитатима. .

⁶ Оливерин отац, Станислав Јурковић, радио је као железнички службеник, због чега је често мењао места становања и рада. О запослењу њене мајке, Ане (Губица) Јурковић, нема података. Оливера се 1941. године удала за Живомира Младеновића (1910), с којим је касније имала двоје деце, Јелену (1943) и Душана (1945).

⁷ Матија Мурко сматра се зачетником компаративних студија у словенској књижевности, док се Нидерле, ондашњи чувени чешки антрополог и етнограф, махом бавио животом старих Словена.

стручном усавршавању. Самостално је учила грчки језик, а поред већ наведеног професорског испита, положила је музејски течај, који је еквивалентан данашњем испиту за стручно звање кустос. Након завршетка рата, осим што је и даље радила као наставница у гимназији, Оливера је преводила поједина дела и радове са чешког језика. Поред тога, била је изузетно активна у промовисању традиционалних плесова у Београду. С обзиром на то да је била чланица Градског културног одбора, секције за народне игре, учествовала је у организацији и вођству те секције, припремајући приредбе, пишући елаборат за оснивање државног ансамбла народних игара и песама, организујући радионице за руководиоце фолклорних група итд⁸. Такође је била и чланица Комисије за културно-уметнички рад у средњим школама. Оливера је у том тренутку сматрала да је неговање традиционалних плесова у Београду утемељено, те закључује:

„Пошто је данас неговање народних игара у Београду постављено на сигурне основе, сматрам да је неопходно потребно да продужим научни рад на народним играма, да завршим свој већи рад о народним песмама за игру и да се даље развијам у овом правцу“ (Младеновић 1947).

Интересовање за традиционалне плесове датира још у време док је била студенткиња и, како се може приметити, опстаје касније током професорског ангажовања у гимназији: „за време студија и касније, као професор, много сам се интересовала за рад на народним играма, у који ме је упутила Љубица С. Јанковић, мој бивши професор“ (Младеновић 1966). Како је након Другог светског рата за проучавање традиционалних плесова било потребно више стручњака, Оливера је јуна 1947. године „премештена у Одељење за културу ИНО-а Београда“ (Исто). На овом месту радила је мање од годину дана, да би већ априла 1948. године била премештена у Министарство просвете НРС, где јој је, као референту за народне игре, главни задатак био да сарађује „у оснивању и организовању рада Државног ансамбла народних игара Србије („Коло“)“ (Исто). Истовремено, радила је и на реализацији пројекта *Анкета о стању народних игара на територији НР Србије*.

Након што је Министарство расформирано, Оливера Младеновић 1950. прелази у Ансамбл „Коло“, који је уједно и основала, радећи као секретар те установе све до 1954. године, када постаје стручна сарадница. Иако се о њеном конкретном раду у Ансамблу „Коло“ не зна пуно, нарочито не о оном стручном делу рада, она наводи следеће:

„У Ансамблу 'Коло' радим већ једанаест година. Ансамбл је културно-уметничка установа са специфичним задацима и ја сам – првих година више, као секретар, а данас нешто мање – увек била окупирана организационим проблемима установе, тако да је

⁸ У својој биографији, коју је написала 1947. године, Оливера Младеновић наводи да је на овим радионицама држала предавања из теорије народних игара, међутим остаје непознато да ли је некада учествовала и у практичним деловима.

времена и услова за солидан стручни рад било релативно врло мало, мада сам се стално трудила да нађем могућности и за то“ (Младеновић 1961).

Упркос томе, Оливера Младеновић је настојала да се и тада бави традиционалним плесовима, о чему сведоче грађа с терена, као и научни радови које је публиковала у датом периоду. Убрзо затим, уписује студије етнологије као ванредна студенткиња (Лутовац, Барјактаревих 1964), такође на Филозофском факултету у Београду, „сматрајући да су етнолошке студије неопходне за солидан рад на проучавању народних игара“ (Младеновић 1966). Студије етнологије завршила је 1958. године, а у том периоду радила је у Ансамблу као стручна сарадница све до 1962. године. Исте године, од марта месеца, она прелази у Етнографски институт САНУ, где остаје до пензионисања, односно до 1984. године.

Први њен рад који се односио на традиционалне плесове, и који је публикован, у вези је с наставним планом и програмом балетске школе. Наиме, заједно с Магом Магазиновић и Милорадом Јовановићем, Оливера Младеновић је саставила „Наставни план и програм специјалних дисциплина ниже и средње балетске школе: за школску 1948/49 годину“, осмишљавајући репертоар традиционалних плесова који ће се у датом узрасту обрађивати. У питању су били традиционални плесови свих југословенских република. Све док није прешла у Етнографски институт, објављивала је још неколико појединачних радова – о покладним плесовима у Великој Иванчи (Младеновић 1954), о приликама и местима за играње (Младеновић 1958) и о партизанским плесовима у ослободилачком рату и револуцији (Младеновић 1960)⁹. Тек након доласка у институт, Оливера Младеновић почиње континуирано да се бави истраживањима и да редовно публикује научне радове. Током професионалне каријере, написала је једну књигу и преко две стотине научних радова, приказа, хроника, критика и одредница за одређене лексиконе и енциклопедије (детаљнија библиографија: Миленковић-Вуковић 2014). Неке од својих последњих радова није доживела да види објављене, а један од њих је коауторски рад о заветним крстовима у околини Књажевца (Радовановић 1988, 198). Појединим текстовима, које је послала у штампу, попут оног о народним играма у околини Књажевца, губи се сваки траг, док други, попут оног о народним играма у делу Милана Милићевића, уопште нису изашли из штампе (Исто, 198). Оливера је током активног научног рада учествовала и на многим научним конференцијама, како у оним националним, тако и у међународним, попут конференције Међународног савеза за народну

⁹ Истражујући легат Оливере Младеновић у Народној библиотеци Србије, читао сам писма која је размењивала са својим саговорницима с терена. На почетку већине писама, Оливера наводи да „Етнографски институт Срп. Академије наука спрема Зборник радова посвећених фолклору НОБ и мени је пала у дужност да напишем чланак о народним играма у НОБ“. Остаје ипак непознато ко је наручилац ових радова, али је засигурно да је већ тада сматрана стручњаком у домену традиционалних плесова, с обзиром на то да је управо она ангажована на овом задатку, упркос тада већ увелико познатим етнокореолошкињама Љубици и Даници Јанковић.

музику (IFMC – International Folk Music Council), где је излагала реферат заједно с Олгом Сковран¹⁰.

Поред професионалног бављења традиционалним плесовима, Оливера Младеновић је и приватно време посвећивала овом феномену тако што је била у непосредном контакту с различитим људима из света традиционалних плесова, али је посећивала и различите концерте фолклорних ансамбала¹¹. У њеним личним планерима, који се налазе у легату у Народној библиотеци Србије, на неколико места се види убележен испланирани одлазак на целовечерњи концерт Ансамбла „Коло“ на Коларцу. Постоје и позивна писма која сведоче о њеном ангажовању у аматерском стваралаштву. Такво је, на пример, оно у којем је Одбор за народну уметност Савеза аматера Србије и Скупштине СИЗ културе Александровца именује за члана Програмског савета деветог Сабора народног стваралаштва Србије 1980. године. Поред овога, била је у одборима разних фолклорних фестивала широм Југославије, и то у Охриду, Лесковцу, Тополи, Копру итд. (Исто, 201). Оливера Младеновић је била и чланица комисије за одбрану докторских дисертација када су теме биле у вези с народним играма. Такав је случај с одбраном тезе Владимира Шоћа „Староцрногорске народне игре“, која је одбрањена на Филозофском факултету у Београду 1981. године, где је она, поред Петра Влаховића и Ђурђице Петровић, била чланица комисије. Често је држала и гостујућа предавања, о којима сведоче позиви из поменутог легата. На пример, предавање под називом „Шта знамо о нашим народним играма у средњем веку“, које је одржала на Коларчевом народном универзитету 22. децембра 1966. године. Била је и дугогодишња чланица редакције часописа „Народно стваралаштво“, као и зборника радова конгреса Савеза удружења фолклориста Југославије. Како чланови комисије за одбрану њене докторске дисертације наводе, била је и остала једина сарадница сестара Јанковић у послу очувања народних игара (Лутовац, Барјактаревић 1964).

О карактерним особинама Оливере Младеновић нема пуно информација. У разговору с појединим људима, који су имали прилику да се сусретну с њом, углавном сам добијао информације да је била врло скромна, упркос својим великим научноистраживачким капацитетима¹². Слично томе

¹⁰ На овој конференцији, говориле су о проблемима и методама сценске примене народних игара (Младеновић 1961).

¹¹ У легату Оливере Младеновић налазе се писма које је размењивала с Јеленом Допуђом, чувеном босанскохерцеговачком истраживачицом традиционалних плесова, потом писма која је примала од Љубице и Данице Јанковић, зачетница српске етнокореологије, док су оне биле на својим истраживањима, затим разгледнице које је добијала од Олге Сковран, директорке Ансамбла „Коло“, с турнеја овог Ансамбла итд.

¹² Информације добијене у разговору с Богданком Ђурић, дугогодишњом чланицом Ансамбла „Коло“. Наиме, Богданка је била играчица у „Колу“ у периоду када је Оливера Младеновић радила као стручна сарадница. С тим у вези ми је напоменула да се Оливера Младеновић није истицала, већ да је посао обављала у својој канцеларији и да су често њени саиграчи из „Кола“ постављали питања ко је она и шта заправо ради у Ансамблу. Богданка пак сматра да је Оливера имала велики удео у раду и стварању у „Колу“, те да је

наводи и Миљана Радовановић у споменици Оливери Младеновић, сматрајући да је она „стварала дела која уистину означавају снажно кретање узлазном линијом у науци и култури. Скромно и ненаметљиво, тихо су настајала њена дела трајне вредности...” (Исто, 201).

Рад Оливере Младеновић нагло је прекинут изненадном болешћу. Суочавајући се с болешћу, њој је „праву душевну патњу изазивало сазнање да више не може да ради“ (Исто, 198). Преминула је у Београду 1988. године.

Самодефинисање приступа

Узевши у обзир широко образовање Оливере Младеновић, као и разноврсни опсег тема којима се бавила током истраживања, може се рећи да је она, пре свега, етнолошкиња, етнокорееолошкиња, али и фолклористкиња. Међутим, када говори о својим приступима, она истиче да користи оне етнолошко-корееолошке. Тако, на пример, у својој студији наводи да „...својим етнолошко-корееолошким разматрањем обухвата три важна питања кола...” (Младеновић 1973, предговор). С друге стране, теренска истраживања која обавља ипак дефинише као етнолошка и фолклористичка: „приликом теренских истраживања, етнолошких и фолклористичких, имала сам прилике да дођем до одређених резултата...” (Исто, предговор). Касније пак себе одређује као етнокорееолошкињу, закључујући да су њена истраживања етнолошка и етнокорееолошка (Младеновић 1973, 123).

С обзиром на то да своја истраживања дефинише и као етнолошко-корееолошка, а потом и као одвојено етнолошка и етнокорееолошка, може се претпоставити да је Оливера Младеновић себе, у професионалном смислу, дефинисала подједнако и као етнолошкињу и као етнокорееолошкињу. Може се претпоставити да је себе одређивала као етнокорееолошкињу под значајним утицајима оснивачица етнокорееологије у Србији – Љубице и Данице Јанковић, с којима је блиско сарађивала¹³, те узевши у обзир чињеницу да је читала инострану литературу и била упозната са светским токовима у науци, а да су се тада приступи из плесне етнологије увелико развијали и примењивали, чак и у Европи, где је претежно доминирала етнокорееологија¹⁴.

умногме помагала тадашњој директорки и корееографкињи Ансамбла Олги Сковран да ствара корееографије и саставља репертоаре. Сматра такође да је она та која је Сковрановој обезбеђивала етнографску грађу за даље корееографисање.

¹³ Сестре Љубица и Даница Јанковић сматрају се зачетницама српске етнокорееологије. Током живота, бележиле су сеоске плесове у контексту, бивајући на терену, али и на тај начин што су у свој дом у Београду доводиле надарене плесаче из одређених крајева Србије, те на тај начин бележиле појединачне плесове. Своју грађу објавиле су у девет књига *Народне игре*, при чему је девета књига објављена постхумно. У њиховим приступима су приметне романтичарске тежње да се бележе искључиво сеоски плесови, и то они најстарији, пре него што нестану услед процеса модернизације (више о значају ове две научнице видети у: Ракочевић 2014)

¹⁴ Зачетница етнологије народне игра на просторима Европе била је Гертруда Прокош Курат (Gertrude Prokosch Kurath). Многи аутори Куратову сматрају пионирком у

Оливера Младеновић врло промишљено говори о етнокореологији као, у то време, релативно новој научној дисциплини, којом се и сама бави. Етнокореологију дефинише као младу науку и сматра да се она не треба ограничавати уско на кореолошка и музиколошка испитивања, већ да би требало да феномене сагледава у ширем контексту – антрополошком, антропогеографском, социолошком итд. Притом истиче значај узајамности, наводећи да, као што етнокореологија има користи од других наука, тако би и друге науке имале велику корист од ње, а ту нарочито мисли на етнологију, сматрајући да би се укључивањем етнокореолошких истраживања у етнолошка проучавања расветлили и брже решили поједини етнолошки проблеми (Младеновић 1973, 1). Даље сматра да би анализа тада већ бројних етнокореолошких збирки плесова јужнословенских народа и белешки различитих путописаца могла да помогне у проучавању миграција, обичаја, веровања итд. (Исто, 1).

Иако је етнокореологија у том тренутку тек на почетку свог развоја, чак и у светским размерама, Оливера Младеновић сматра да ће се она даље развијати захваљујући дубљим теренским истраживањима и компаративном сврставању етнокореолошких појава. Компаративна сврставања види као напредни приступ, чиме се етнокореологија одваја од романтичарских „дивљења народној игри као изразу националности у прошлом веку“ (Исто, 5).

Методологије истраживања и извори за проучавање

Методе истраживања, као и извори за проучавање, које је користила Оливера Младеновић, разноврсни су. Многи пак сматрају да је архивско истраживање нешто што карактерише њену методологију (Радовановић 1988; Ракочевић 2014а), међутим, несумњиво се може тврдити да је Оливера Младеновић била пасионирани теренски истраживач. Када су технике писања и обраде материјала у питању, она је највише аналитички приступила материјалу који је обрађивала у својој накнадно објављеној докторској дисертацији – *Коло у Јужних Словена* (Младеновић 1973). Остали, појединачни научни чланци, углавном су етнографски описи проучаваних области. Ипак, у многим етнографијама Младеновић „даје глас“ својим

проучавању плеса из ове перспективе, захваљујући којој се етнографско проучавање плеса и инаугурисало у саставни део шире дисциплине антропологије (Каерплер 1978, 31). Управо у једном од својих радова, Куратова покреће питање шта би то требало да буде предмет, који је њен делокруг и какви су постули дисциплине плесне етнологије (Kurath 1960, 234). Сматрала је да се етнологија народне игре може бавити било којим карактеристичним и експресивним покретом – дакле, најразличитијим кинетичким активностима (Исто, 234). Закључује да би се ова грана дисциплине могла одредити као „научно проучавање етничких плесова у свим својим културним значењима“ (Исто, 235). Упркос тада већ присутном одређењу ове дисциплине, Оливера Младеновић, која је засигурно била упозната с овом литературом, себе није сврстала у ту поддисциплину, већ у етнокореологију.

саговорницима, често цитирајући њихове исказе (видети нпр: Илијин, Младеновић 1962). Такође, оно што њене радове одваја од радова готово свих оновремених етнолога јесте то што неретко описује народне игре које је бележила, притом користећи метод вербалног описивања који су развиле Љубица и Даница Јанковић¹⁵.

Историјски извори

Од историјских извора, Оливера Младеновић је користила подједнако писане и ликовне. Осим што је то приметно у многим радовима ове ауторке, Миљана Радовановић такође наводи да је „пасионирано проучавала историјске изворе (писане и ликовне) за познавање народног живота и обичаја и, у том склопу, посебно изворе за познавање народних игара“ (Радовановић 1988, 198). Уједно је нека од последњих истраживања Оливера Младеновић заправо спроводила у фондовима Архива у Сремским Карловцима, у Бофишићевој библиотеци у Цавтату итд. (Исто, 198).

На основу писаних извора, она изводи закључке о томе ко и како игра коло (мушкарци и жене одвојено, сталежи одвојено итд.); у којој формацији се оно изводи (отворено и затворено, у концентричним кругови итд.); где се изводи коло (у храмовима, на отвореном итд.); какви су утисци страних путописаца о колу (често врло импресионирани љубављу коју јужнословенски народи имају према колу) (Младеновић 1973, 37–38). Од ликовних извора користи фреске и стећке, као и текстове аутора који су већ анализирали ове изворе. Критички приступајући ликовним изворима, нарочито фрескама, узимајући у обзир контекст у коме су оне настајале и строге прописе цркве при њиховим израдама, закључује да стећци имају већу документарну вредност од самих фресака (Исто, 39–44).

Такође, целу једну студију, објављену у Гласнику Етнографског института САНУ, посветила је резултатима истраживања које је спроводила у архиву САНУ. Ту је реч о преписци између Тихомира Ђорђевића и Академије, у оним тренуцима када је требало да се објави чувена студија у СЕЗб-у – *Српске народне игре* (Младеновић 1977, 175–191).

Теренска истраживања

Слободно се може рећи да је и теренско истраживање једно од основних методолошких поступака Оливере Младеновић. Већи број појединачних публикација које је објављивала у научним часописима управо су резултат њених вишегодишњих истраживања у околини Београда, Колубари, Ђердапском Подунављу, Хомољу, Заглавку, Буцаку, Тимоку, околини Пирота, Срему, Бачкој, Банату и Спичу (Радовановић 1988, 198). Сви ови текстови „резултат су њених непосредних теренских етнолошких

¹⁵ Љубица и Даница Јанковић развиле су сопствену плесну нотацију и метод анализе плеса. Плесну нотацију је, заправо, чинило вербално описивање плесног обрасца, коју су допуниле одређеним графичким симболима (више о томе у: Ракочевић 2014).

истраживања“, који су за њу представљали „велики стваралачки изазов и радост непосредних проматрања и сусрета са људима нашег поднебља, у којима је видела како чуваре традиције тако и носиоце иновација и промена у савремено доба“ (Исто, 198).

На пример, целу научну студију о традиционалним плесовима у околини Београда, коју је публиковала коауторски с Милицом Илијин, базирала је на личним теренским истраживањима у насељима овог краја. Уколико се у обзир узме савремена етнокорееологија, важно је истаћи да су записи с овог истраживања настајали непосредним посматрањем традиционалних плесова у контексту, оне су присуствовале конкретним плесним догађајима, иако је за оновремену науку, али и дуго после тога, управо супротно, било иманентно да се традиционални плесови бележе на основу сећања најстаријих саговорника у датим истаживачким подручјима (Младеновић, Илијин 1962, 165–217)¹⁶. Осим што је бележела *забавне/орске игре* (како их је она називала) у контексту, Оливера Младеновић је, користећи методу директног посматрања са учествовањем, бележила и одређене обичаје у којима плес има важну функцију. Такав је случај с обредном поворком краљица из села Добра (Младеновић 1973, 121–149).

Ипак, како су тежње оновремене науке биле да се усред процеса модернизације и индустријализације који пред собом „бришу“ традиционалну културу, што више тога забележи, Оливера Младеновић је, бележећи традиционалне плесове, посезала и за методом бележења на основу сећању својих саговорника. Такав је, на пример, случај с покладним играма *коло баба Радане, пауница* и *игре продавање кобила* које се изводило у Космају, у селу Велика Иванча (Младеновић 1954, 91–96). Цео овај рад, у форми етнографског приказа извођења покладних плесова, настао је тако што су саговорници, разговарајући с Оливером Младеновић, реконструисали целокупан догађај на основу личних сећања из младости (Исто, 91–96).

Анкета о проучавању народних игара Србије

Након што се запослила у Министарству науке, Оливера је већ у априлу месецу исте године покренула значајан пројекат – *Анкету о стању народних игара на територији народне републике Србије*. Ту је заправо реч о упитнику који се састојао од 13 питања. Сва питања била су у вези с традиционалним плесовима – који је стари репертоар одређеног краја, који су

¹⁶ Углавном због романтичарских тежњи да се забележе најстарији облици плеса, етнокорееолози у Србији су до двехиљадитих година примењивали метод бележења плесова према сећању најстаријих саговорника на терену. У Копенхагену, 1988. године, одржана је научна конференција на којој су етнокорееолози преиспитали дотадашње приступе истраживању плесова и тада су померили фокус истраживања, поставивши у први план плесни догађај, уместо реконструкције плесова и плесних догађаја на основу сећања саговорника. Управо је зборник радова с тог научног скупа утицао и на Селену Ракочевић да промени и приступе истраживања у српској етнокорееологији (више о томе видети у: Ракочевић 2014: 75–77).

плесови новији у том крају, ко се сматра најбољим играчем или играчицом итд. Осмисливши упитник, Оливера Младеновић га је послала у различите делове Србије да би школски управитељи или други државни чиновници, уз помоћ локалног становништва, попунили и касније јој вратили анкетне листиће. Истраживање народних игара уз помоћ анкете није био потпуно нови методолошки поступак, њиме се служила и Љубица Јанковић, док је радила у Етнографском музеју у Београду (Ракочевић 2014а, 238). Спровођење анкете било је успешно, и том приликом је у Министарство стигло преко 2000 одговора (Младеновић 1961). Међутим, данас у архиву Етнографског института, где се налази део ове грађе¹⁷, постоји свега неколико стотина попуњених листића, који су сређени према ондашњим срезovima из којих су пристизали¹⁸. Поједини аутори, тадашњи истакнути научници, сматрали су ову грађу изворима првог реда (Влаховић 1988), док су материјал користили како Оливерини савременици, тако и многи новији истраживачи (Ракочевић 2014а, 239). Иако је прошло седамдесет година од спровођења Анкете, та грађа и даље стоји необрађена и недигитализована, премда и данас представља важан извор за проучавање плесне праксе у Србији.

Употреба литературе

Оно што карактерише приступ Оливере Младеновић научном раду јесте добро познавање најшире литературе у којој аутори разматрају феномене којима се и она у датом тренутку бави. Тако је, на пример, као изворе за проучавање традиционалних плесова народа који су живели на Балканском полуострву пре досељавања Словена користила дела Херодота, Ксенофонта, Аристотела итд. (Младеновић 1973, 20–22). Већи део својих радова управо и започиње навођењем литературе и закључака радова о феноменима о којима и сама пише – на пример, описујући добранске краљице, на самом почетку даје различите описе краљичких обредних поворки које су понудили Вук Ст. Караџић, Милан Ђ. Милићевић, Љубица и Даница Јанковић итд. (Младеновић 1973, 121–149). И не само да је користила литературу својих претходника, у њеним радовима се јављају и наводи најсавременије литературе тога доба, па тако у својој књизи на неколико места користи мисли из радова Ломакса (Младеновић 1973, 145). Истражујући у њеном легату, у Народној библиотеци Србије, наишао сам на рад о структуралној анализи плеса, која је тада, као метод у студијама плеса, била

¹⁷ Један мањи део Анкете данас се налази у Музиколошком институту САНУ, с обзиром на то да је Оливера Младеновић упитнике који су пристигли из Војводине предала Милицы Илијин, сарадници Музиколошког института САНУ, на обраду (Младеновић 1969, 50).

¹⁸ Претпостављам да је Оливера Младеновић задржала само оне упитнике у којима су се налазили подаци и који су били читки – дакле, вероватно је урадила примарну обраду целокупног материјала. Ова претпоставка произлази из тога што је и она сама навела како део грађе који је стигао с Косова и Метохије није био употребљив „пошто је мали број одговора тако рђаво, нечитко и нетачно испуњен да се не може узети у обзир“ (Младеновић 1969, 49).

тек у повоју¹⁹. Вероватно захваљујући свом примарном образовању, Оливера користи литературу која је писана на неколико страних језика: енглеском, француском, пољском, словачком, чешком, словеначком, бугарском, хрватском, руском, немачком, румунском (видети попис литературе у: Младеновић 1973, 6–14).

Плес као социокултурна творевина

Када говори о плесу, Оливера Младеновић га не посматра као изоловани ентитет, већ као социокултурну творевину, условљену географским, топографским, економским, историјским и политичким чиниоцима, који утичу на „формирање главних карактеристика игара једне етничке групе...“ (Младеновић 1973, 2). Да плес није изоловани феномен, потврђује и у својим разматрањима о условљености плеса процесом мешања различитих група (етничких, националних, религијских итд.) које живе на истом простору или се на било који начин додирују, наводећи да у том контакту настају нове форме – неке старе опстају, додају се нови елементи или се усвајају потпуно нови обрасци (Исто, 27). Када говори о колу, такође указује на његову условљеност различитим утицајима – географским, етничким, историјским, миграцијским итд. – наводећи притом да, иако је коло иманентно свим јужнословенским народима, ипак постоје изразите разлике у техници и стилским начинима његовог извођења (Исто, 48–54).

Плес посматра и као феномен који је условљен временом и простором, сматрајући да „свако време и свака средина има свој начин играња, или, како је већ речено, и игре имају 'моду'“, која се мења (Исто, 142). Промене у стилу између генерација на истом простору условљене су крупним историјским догађајима „који уносе измене у социјалне, економске и културне услове живота“ (Исто, 144).

Када говори о временској условљености плеса, указује и на то да је плес феномен подложен променама у зависности од друштвено-економске и културно-политичке ситуације. Ту, пре свега, мисли на употребу старих образаца за неке нове сврхе, а пример су јој партизански плесови. То су плесови и песме у којима долази до реминисценције на конкретне догађаје, који, када добију симболично значење, захватају читаву групу и постају јој иманентни (Исто, 175). Још један у низу примера јесте и актуализација козарачког кола у периоду обнове и социјалистичке изградње Југославије. Овај плес је извођен на омладинским радним акцијама, нпр. приликом изградње пруге Шамац–Сарајево и Брчко–Бановићи, при чему је опевана изградња, рад, омладина итд. (Исто, 179). У вези с тим, Оливера Младеновић закључује: „кад се све то има у виду, јасно је да апсолутног враћања на

¹⁹ Структурална анализа се у етнокорологију уводи током седамдесетих година, захваљујући двојци мађарских научника – Ђерђу Мартину и Ернеу Пешовару. Овај метод је развијан у оквиру етнокоролошке групе при светском удружењу етномузиколога (ICTM-у) и до данас је валидан и у употреби (више о томе видети у: Ракошевић 2011).

архаично нема. Старе, опробане форме само су оквир за нов, свеж и напредан садржај. У тој способности адаптације и актуализације не само *коло уз певање* него *кола уопште* лежи један од главних разлога његове дуге егзистенције у Јужних Словена“ (Исто, 180).

Оливера Младеновић у контексту: уместо закључка

Како би се научна мисао Оливере Младеновић контекстуализовала, неопходно је указати на стање домаће етнологије, али и на проучавање традиционалних плесова у времену када је она почињала своју научну каријеру.

Домаћа етнологија развијана је с основама у романтичарској парадигми, која је дуго усмеравала истраживања многих научника, при чему су они, из романтичарске перспективе и антропогеографски, истраживали одређене области Србије. У проучавању народних игара, такође је била присутна романтичарска идеја о томе да се традиционални плесови и музика морају прикупити у што већем броју пре него што нестану (видети: Јанковић 1934, 1–4). Трагало се за „аутентичним“ формама, а сакупљачи су одбацивали све нове облике, који су ненационално и неетнички особени, као и оно што је имало утицаје градског живота.

Како је испунила свој политички задатак још након Првог светског рата (више о томе у: Ковачевић 2015), у међуратном периоду и током Другог светског рата домаћа етнологија је остала без сазнајних иновација из модерне светске антропологије и била је у стању хибернације (Ковачевић 2015, 13). Етнологија је задржавала свој континуитет с научним поставкама из деветнаестог века, а главни задатак је био писање о „етничким карактеристикама“ одређеног краја. Велики број радова имао је сличну структуру: „у њима се полази од палеолингвистичких радова о првим становницима Балкана, да би се прешло на приказивање археолошких и историјских истраживања антике и средњег века одређене територије, и закључило са приказом антропогеографског истраживања тог краја...“ (Исто, 17). Етноекспликација је у таквим радовима изједначавана с научном интерпретацијом. Ипак, тада се јављају два покушаја теоријско-методолошког унапређења домаће етнологије – протомарксистички и протофункционалистички. Покушавајући да повеже еволуционизам и историјски материјализам, с основама у марксизму, Шпиро Кулишић развија протомарксистички приступ за проучавање старије традиционалне културе (Радовић, Рашић, Томашевић 2017, 395). С друге стране, протофункционализам је развијао Миленко Филиповић с циљем да методолошки апарат српске етнологије приближи оном из англосаксонске и англоамеричке антропологије (Исто, 396). Филиповић је инсистирао на истраживању савремених појава у народном животу, на увиду у динамике и промене у проучаваним феноменима и њиховом синхронном проучавању (Исто, 396). Иако ова два приступа нису нашла ширу употребу, од шездесетих година двадесетог века, романтичарска и антропогеографска парадигма ипак

слаби и научници се окрећу различитим етнолошким темама које су биле у вези с културом свакодневног живота (Прелић 2017, 74). Тада су на српскохрватски језик превеођена и кључна антрополошка дела: Леви Строс (1960, 1966); Маргарет Мид (1968); Малиновски (1970) итд.

Проучавање традиционалних плесова и њихова анализа спорије су напредовали од приступа у домаћој етнологији, вероватно из разлога што је било свега неколико научника који су се бавили том темом. Романтичарске идеје остале су присутне не само међу оним научницима који су деловали у времену у ком је и Оливера Младеновић радила (нпр. Зечевић 1983, 7), већ и у радовима каснијих истраживача, попут Оливере Васић (видети: Zakić and Raškojević 2011, 228). Иако је светска етнокореологија током шездесетих променила своје приступе и усмерила истраживање ка „плесној стварности“, с циљем да се плесови прикупе, анализирају, класификују и компарирају (Giurchescu and Torp 1991, 2), приступи у домаћој етнокореологији остају непромењени. У југословенским републикама је проучавање народних игара започето још пре рата, у оквиру различитих научних институција, међутим, продукт тог рада била је само огромна грађа, која је сакупљена на терену (Илијин 1973, 204). Милица Илијин наводи да су тада прикупљене све карактеристичне фолклорне појаве и да су забележени сви стари „типични примери кореографског изражавања, којима је претила опасност да нестану“, у чему се види јасна романтичарска тежња (Исто, 205). Током шездесетих година, поред Оливере Младеновић, традиционалним плесовима бавили су се још и сестре Јанковић, Милица Илијин и Слободан Зечевић.

Седемадесете су године у којима долази до промена у домаћој етнологији – како у теоријско-методолошком смислу, тако и у смислу фокуса истраживања. Почињу да се истражују савремене појаве, промене у начину живота на селу, миграције на релацији село–град, трансформација традиционалне културе итд. Средином седамдесетих година двадесетог века, млађа генерација етнолога почиње полако да примењује структуралну анализу, чиме уједно и мења парадигму – врши се прелазак из етнологије у социокултурну антропологију (Ковачевић 2015, 18–19). Етнологи све мање жуде за траговима, а све више постављају питања како, зашто и шта раде праксе које проучавају (Радовић, Рашић, Томашевић 217, 397). У светској науци, етнокореолози већ шездесетих и седамдесетих година развијају структуралистичке приступе традиционалним плесовима (Raškojević 2011, 33). Поред структурализма, етнокореолози су себи почели да постављају нова питања – шта је то плес и каква је веза између форме и значења плеса (Giurchescu and Torp 1991, 4). Плес су посматрали као симбол, који је у вези с дефинисаним културним значењем (Исто, 4). У Србији, проучавања традиционалних плесова и даље су остајала на нивоу самодовољне дескрипције или на прихватању етноекспликација као легитимног објашњења ових културних феномена.

Узевши у обзир околности домаће етнологије и проучавања традиционалних плесова у време када је Оливера Младеновић научно стасавала и када се озбиљно бавила проучавањем ових феномена, а на основу

изнетих појединачних њених закључака, може се увидети прогресивнија мисао у радовима ове ауторке. Своју кључну студију *Коло у Јужних Словена* није оставила на нивоу дескрипције, већ је дијахронијски приступила истраживању овог феномена, досежући тако до периода за који је имала одговарајуће изворе за проучавање. Увидевши културни континуитет феномена кола и указујући на његове појавне облике, функције и структуру, она не препушта дефинисање и одређење феномена површним етноекспликацијама, како су то њени сарадници углавном радили. Све више је истраживала феномен у контексту, у „плесној стварности“ (Giurchescu and Torp 1991, 2), у оквиру датог плесног догађаја, при чему је бележила савремену плесну праксу, не изостављајући оно што није „карактеристично“ или „аутохтоно“, и притом не вршећи „трагање за траговима“ (Ковачевић 2014, 19). Указивала је управо на везу између форме и значења плеса, постављајући га у одговарајући контекст и повезујући га с адекватним културним значењем – ту пре свега мислим на њене закључке о партизанским плесовима. Ови, за то време напредни резултати истраживачког рада Оливере Младеновић показују да се не може целокупна српска етнологија из половине двадесетог века одредити као наука у хибернацији. Било је и оних прогресивнијих, мада мање видљивих научника, који су доприносили развоју поља у којем су деловали. Иако се Оливера Младеновић убрајала међу „најобразованије етнологе“ (Радовановић 1988, 197), она, из недовољно познатог разлога, остаје маргинализована у свим трасирањима домаће етнологије/антропологије као научне дисциплине, подједнако колико и предмет њеног проучавања – традиционални плес.

Литература

- Cruikshank, Julie. 1992. „Preface“. In *In Life Lived Like a Story: Life Stories of Three Native Yukon Elders*, edited by Julie Cruikshank in collaboration with Angela Sindney, Kitty Smith and Annie Ned, ix-xii. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Cruikshank, Julie. 1992a. „Introduction“. In *In Life Lived Like a Story: Life Stories of Three Native Yukon Elders*, edited by Julie Cruikshank in collaboration with Angela Sindney, Kitty Smith and Annie Ned, 1-20. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Giurchescu, A. and L. Torp. 1991. „Theory and methods in dance research: a European approach to the holistic study of dance.“ *Yearbook for Traditional Music* 23: 1–10.
- Gorunović, Gordana. 2014. *Autobiografija u kontekstu. Ogledi iz etnografske antropologije*. Beograd: Srpski genealoški centar, Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta.
- Ilijin, Milica i Olivera Mladenović. 1962. „Narodne igre u okolini Beograda.“ *Zbornik radova SAN 64, Etnografski insitut* 4: 166–218.

- Ilijin, Milica. 1973. „Razvoj etnokoreologije.“ U *Srpska muzika kroz vekove*, ur. Stana Đurić-Klajn, 203–213. Beograd: Galerija SANU.
- Janković, Danica i Ljubica. 1934. *Narodne igre I*. Beograd: Autorsko izdanje.
- Kaepler, Adriene. 1978. „Spontaneous Choreography: Improvisation in Polynesian Dance.“ *Yearbook for Traditional Music* 19: 13–22.
- Kirshenblatt-Gimblett, Barbara. 1989. „Authoring Lives.“ *Journal of Folklore Research* 26 (2): 123–149.
- Kovačević, Ivan, Dragana Antonijević i Žarko Trebješanin. 2013. „Metodološki okvir proučavanja nostalgije i životnih priča.“ *Etnoantropološki problemi* 8(4): 945–963.
- Kovačević, Ivan. 2014. „Dušan Bandić – kontekst, delo, značaj.“ *Etnoantropološki problemi* 9 (1): 17–33.
- Kovačević, Ivan. 2015. *Istorija srpske antropologije*. Beograd: Univerzitet, Filozofski fakultet, Odeljenje za etnologiju i antropologiju i Dosije studio.
- Kurath, Gertrude Prokosch. 1960. „Panorama of dance ethnology.“ *Current Anthropology* 1: 233–254.
- Lutovac, Barjaktarević. 1964. *Izveštaj komisije za odbranu doktorske disertacije*. Arhiv Etnografskog instituta SANU.
- Malešević, Miroslava. 2004. *Didara: Životna priča jedne Prizrenke*. Beograd: Srpski genealoški centar.
- Milenković-Vuković, Biljana. 2014. „Bibliografija dr Olivera Mladenović (1914–1988) – povodom stogodišnjice rođenja.“ *Glasnik Etnografskog instituta SANU* LXII (2): 251–286.
- Mladenović, Olivera. 1947. *Biografija*. Zaostavština Olivera Mladenović, Narodna biblioteka Srbije, Beograd.
- Mladenović, Olivera. 1954. „Narodne igre na bele poklade u Velikoj Ivanči.“ *Glasnik Etnografskog muzeja u Beogradu* 17: 91–96.
- Mladenović, Olivera. 1958. „Prilike i mesta za igranje u Srbiji.“ *Treći kongres folklorista Jugoslavije*: 263–280.
- Mladenović, Olivera. 1960. „Partizanske i druge narodne igre u oslobodilačkom ratu i revoluciji.“ *Zbornik radova SAN* knj. 68: 169–201.
- Mladenović, Olivera. 1961. *Biografija*. Arhiv Etnografskog instituta SANU.
- Mladenović. 1966. *Biografija*. Arhiv Etnografskog instituta SANU.
- Mladenović, Olivera. 1969. „Neke zakonitosti kretanja narodnih igara u centralnoj Srbiji posle revolucije.“ *Glasnik Etnografskog instituta SANU* 15: 47–76.
- Mladenović, Olivera. 1973. *Kolo u Južnih Slovena*. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, Etnografski institut.

- Mladenović, Olivera. 1973. „Dobranske ’kraljice’“. *Glasnik Etnografskog instituta SANU* 19-20: 121–147.
- Mladenović, Olivera. 1977. „Oko rasprave Tihomira Đorđevića ’Srpske narodne igre’“. *Glasnik Etnografskog instituta SANU* 26: 175–189.
- Peacock, James and Dorothy Holland. 1993. „The Narrated Self: Life Stories in Process.“ *Ethos* 21 (4): 367–383.
- Pina-Cabral de Joao. 2008. „History of Anthropology and Personal Biography.“ *Anthropology Today* 24(6): 26–27.
- Prelić, Mladena. 2017. „Etnografski institut SANU.“ U *Mali leksikon srpske kulture – Etnologija i antropologija 70 izabranih pojmova*, ur. Ljiljana Gavrilović et al., 73–78. Beograd: Službeni glasnik, Etnografski institut SANU.
- Rakočević, Selena. 2004. „Šta je to igra?. Etnokoreološki pogled na terminološka i konceptualna određenja pojma.“ U *Dani Vlade Milošević*, ur. Dimitrije Golemović, 96–118. Banja Luka i Beograd: Academy of Arts & Vedes.
- Rakočević, Selena. 2011. *Igre plesnih struktura: Tradicionalna igra i muzika za igru Srba u Banatu u svetlu uzajamnih uticaja*. Beograd: Fakultet muzičke umetnosti.
- Rakočević, Selena. 2014. „Tracing the discipline: Eighty years of ethnochoreology in Serbia.“ *New Sound: International Journal of Music* 41 : 58–86.
- Rakočević, Selen. 2014a. „Etnokoreološka delatnost Olivera Mladenović.“ *Glasnik Etnografskog instituta SANU* LXII (2): 235–250.
- Radovanović, Miljana. 1988. „In memoriam: Olivera Mladenović (1914-1988).“ *Glasnik Etnografskog instituta SANU* 36-37: 197–201.
- Radović, Srđan, Miloš Rašić, Milan Tomašević. 2017. „Teorije u srpskoj etnologiji.“ U *Mali leksikon srpske kulture – Etnologija i antropologija 70 izabranih pojmova*, ur. Ljiljana Gavrilović et al., 394–399. Beograd: Službeni glasnik, Etnografski institut SANU.
- Tierney, William and Randal Clemens. 2012. “The Uses of Life History”. In *Handbook of Qualitative Research in Education*, ed. Sara Delamont, 265-281. Edward Elgar Publishing.
- Vlahović, Petar. 1988. „Uz životno i naučno delo Olivera Mladenović.“ *Narodno stvaralaštvo: organ Saveza udruženja folklorista Jugoslavije* 27(1): 96–100.
- Zakić, Mirjana and Selena Rakočević. 2011. „Institutionalizing traditional music and dance: a case study of post-Yugoslav Serbia.“ In *ICTM Study Group on Music and Dance of Southeastern Europe. Proceedings 2010 Symposium*. Izmir: Ege Universitesi.
- Zečević, Slobodan. 1983. *Narodne igre*. Beograd: Vuk Karadžić.

⇐ Гласник Етнографског института САНУ LXVI (1); 53-72 ⇐

Примљено / Received: 05. 02. 2018.

Прихваћено / Accepted: 11. 04. 2018.